

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΤ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΟΝΕΤΑ

Ιδρυτής: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1949

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

«νιό τους τόσο στρατιωτικοί. Στοχάσου πώς καθένα απ' αυτά φωνάζει από μέρος των ανθρώπων που τις φορούν: «είμαι άντρείος», «είμαι θερίο μονάχο». Πές μου αν μπορεί ένας λογικός άνθρωπος να γυρίζει με τέτοιες επιγραφές στο ρούχο! Μά πρέπει να ξήσεις από κοντά τούτη τήν άπίθανη ζωή που είναι γιομάτη ψεύτικον ίπποτισμό και προστυχιά, για να δεις τί ρόλο παίζουν σ' ένα πλήθος ανθρώπους ως εκεί πάνω, ανθρώπους κατασταλαμένους, με μιάν άγκαλιά μουστάκια κάτ' από τή μύτη, αυτά τά καραγκιοζλίκια. Γίνονται κόλακες, γίνονται ψεύτες, γίνονται ύποπόδια των άνωτέρων τους για να μπορέσουν να κολλήσουν στη σύλλογή τους άλλο ένα παιδιαστικό λιλί. Η στρατιωτική κοινωνία είναι ένας κόσμος άλλοτριος, άπίθανος κόσμος».

Περισσότερα, νομίζω, δέ χρειάζονται. Ίσως μόνο πρέπει να θυμίσουμε μιάν άλήθεια: Ότι πάντα είναι ανάγκη να ψάχνουμε κάτω από τους μεγάλους φανατισμούς. Προπάντων κάτω από τους άκαιρους φα-

νατισμούς, όπως είναι οί φωνές και οί άπειλές του Μυριβήλη τώρα που έμειναν μόνα Έλληνες στον τόπο και θέλουν γαλήνη για να δουλέψουν και να γίνουν οίκοδόμοι.

Περιμένει όμως ακόμα ένα, ένα τελευταίο ερώτημα, που κι αυτό δέν είναι άσχετο με τους λογιής-λογιής φανατισμούς: Τι έκαμε ο Μυριβήλης στην Κατοχή; Αν δέν δυσκολεύεται, ως άπαντήσει. Και τó ερώτημα τούτο επιτρέπουν ίσως να τó κάνουμε έμεις—αν δέν τó επαβάλλουν—τό επιτρέπουν οί αναγνώστες της «Νέας Έστίας», που ελπίζουμε ότι δέν έχουν ξεχάσει μερικά πράγματα,—όσοι δέν τά ξαίρουν καλά, ως άνοιξουν τους τόμους του 1941, του 1942, του 1943, του 1944,— και που θά θυμούνται, βέβαια, κάποιες ώραιες, κάποιες έλληνικές τρέλες των σελίδων αυτών.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΓΝΩΣΤΟ ΚΑΤΑΛΟΙΠΟ ΤΟΥ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Φεύγοντας ο βασανισμένος εκείνος Συρακιώτης βάρδος πριν από πενήντα πέντε σάν τώρα, χρόνια, για τó χωρίς γυρισμό ταξίδι του, άφησε σκόρπια και μερικά τραγούδια του, που δέν είχαν δημοσιευτή άκόμη απ' τόν ίδιο σέ συλλογή. Άπ' τις στερνές αυτές άνησυχίες κι' αγάπες, εδχές και κατάρτες του, είναι και τó γνωστό κι' άφραιότατο τραγούδι του: «Ω λαμπερά μου άστέρια!», τής ίδιας αξίας κι' έμπνευσης με τόν περίφημο εκείνο «Σταυραητό» του.

Τó «Ω λαμπερά μου άστέρια!» περιλαμβάνεται στην τελευταία έκδοση των «ΑΠΑΝΤΩΝ» του Κρυστάλλη, που έγινε με φροντίδα και σημειώσεις του κ. Χρ. Έμμ. Άγγελομάτη¹. Σέ μικρή ύποσημείωση τού τραγουδιού, καθώς και στην εισαγωγή τού βιβλίου², διαβάζουμε τήν ιστορία του: ο κ. Μιχ. Παράνθης βεβαιώνει πώς δημοσιεύτηκε στον «Ελευθερον Λόγον»³ τής Άρτας απ' τόν κ. Λάμπη Άστέρη. Αυτός πάλι σέ ύποσημείωση του εκεί δίνει τήν πληροφορία πώς πρωτοδημοσιεύτηκε στην έφημερίδα «Νέα Κόρινθος»⁴ απ' τó λόγιο Μαυροκέφαλο, που τó είχε αντιγράψει από αυτόγραφο τού Κρυστάλλη φυλαγμένο στα χέρια τού Γυμνασιάρχη Χολέδα.

Τó σκοτεινό χειμώνα τού 1941-42, που τó

δράμα τής πείνας είχε σπρώξει τόν πληθυσμό των άστικων κέντρων σέ μιά γενική έξοδο προς τήν ύπαιθρο, είχε ξεπέσει στο μικρό Αιτωλικό χωριό μου ο Καρθασαριώτης λόγιος, μακαρίτης τώρα, όπως πληροφορηθήκαμε, Τάκης Μαυροκέφαλος⁵, επί κεφαλής μάλιστα ενός «πανάθλιου θιάσου»⁶. Στις λίγες παραστάσεις, που μάς έδωσε τότε με έργα, «άνουσια και άνιαρά»⁷, είχαμε τήν ευκαιρία να χαρούμε με τήν αδοσχηδια τέχνη τής απαγγελίας του και μερικά τραγούδια τού Κρυστάλλη: τόν «Σταυραητό», τή «Μαγεμένη Βρύση», τó «Ήλιοβασίλεμα», και πάνω απ' όλα τó «Ω λαμπερά μου άστέρια!», ενώ παράλληλα τόν έσαμε τότε άνέκδοτο πολύτροφο

5. Τó όνομά του ήταν γνωστό σέ αρκετά περιοδικά τού μεσοπόλεμου, όπου δημοσίευε στίχους και πεζά του. Και τής «Νέας Έστίας» οί παλιότεροι αναγνώστες θά θυμούνται, ίσως, δυό λαϊκά του διηγήματα—είδος που διακρινόταν—τά: α) «Η χηρευάμενη άδερφή μου», τόμ. ΙΑ' (1932) σελ. 517-522, και β) «Καραβοκύρης θά γινόμευνα», τόμ. ΙΓ', (1933) σελ. 295-298.

6. Άκέριος ο α' στίχος τού «Θιάσου» του, ενός απ' τά γραμμένα τότε τραγούδια του, είναι:

«Κι' ήρθε στο χωριό ο πανάθλιος θιάσος άνιαρό...»

7. Στο ίδιο στίχουργημά του παρακάτω γράφει:

«Έργα δέν φιλοξενούσε τού θείου Σαιξπήρου, μά τά πιό άνουσια και άνιαρά»,

ένω τόν έαυτό του «μέσα στον άθλιο εκείνο τής άηδίας έσμός» τόν ζωγραφίζει με τούτο τó εοιχό:

«Και μέσ' στην κλασσικήν άνορθογραφία τού θιάσου που πέρασε θριαμβευτής της τής στενοκεφαλιάς μεγαλογραφία Σάντσος και σαλτιμπάγγος ο ποιητής.»

1. Κώστα Κρυστάλλη: «Τά Άπαντα», τόμ. Α' (Τά Ποιήματα), Άθήνα 1939, σελ. 375.

2. Όπ. παρ., σελ. 35.

3. «Ελευθερος Λόγος». Άρτα 25 Σεπτεμβρίου 1938, φύλ. 235.

4. Έφ. «Νέα Κόρινθος». Κόρινθος 1 Άπριλ. 1934.

δικό του «Κώστα Κρυστάλλη» * δὲν κουραζόταν ὀλοένα νὰ μᾶς τὸν ἐπαναλαβαίῃ.

Κρυσταλλολάτρης ὁ ἴδιος ἔτρεφε ἀνεξάντλητη συμπάθεια γιὰ τὸ «Ὡ λαμπερά μου ἀστέρια»! Πολὸ μᾶς ἀπασχολοῦσε μ' αὐτὸ καὶ στὶς στενώτερες κουβέντες μας τίς φιλολογικές. Κι' ἀκριβῶς τότε, γιὰ πρώτη φορά ἐδῶ ἀπὸ ἀντίτυπο δικό μας γνώρισε τὴν ἐκδοσὴ τῶν «ΑΠΑΝΤΩΝ» τοῦ Κρυστάλλη τοῦ 1939. Ἀναζήτησε μὲ σπουδὴ τὸ «Ὡ λαμπερά μου ἀστέρια»! καὶ θυμοῦμαι τὴν κάποια ἱκανοποίησιν, ποὺ ἀπλώθηκε στὸ πρόσωπό του, γιὰ τὴν ὑποσημειωμένα ἱστορικά, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀδημοσίευτου ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Κρυστάλλη τραγουδιοῦ αὐτοῦ, ὃ ἐκδότης δὲν παράλειψε ν' ἀναφέρῃ τὴν πρώτη θέσιν, ποὺ εἶχε μ' αὐτὴ τὸ ταπεινὸ ὄνομά του. Μὲ τὴν πρώτη ὁμῶς ματιὰ στὸ

* Τὸν ἀνακοινώσαμε βραδύτερα στὸ «Νεολόγο» Πατρῶν, 9 Ἰουνίου 1948.

τραγουδί, τὸ βρῆκε σὲ πολλὰ σημεῖα ἀλλοιωμένῳ κι' ἀναζητῶντας μολῶδι διώρθωσε ἐπὶ τόπου, ὅπου τοῦτο ἦταν δυνατό, ἢ σημείωσε στὸ περιθώριον—τὸ θυμόταν ἀπ' ἔξω ἄριστα—ὅσα σφάλματα βρῆκε.

Ἔτσι ὁλόκληρο τὸ τραγοῦδι παίρνει τὴν παρακάτω ὀρθὴ μορφή του.

Ἡ μοῖρα τῶν καταλοίπων δὲν εἶναι πάντοτε καλὴ κατὰ τὴν ἐμφάνισή τους, γιὰ τὴν ἐκείνοι ποὺ τὰ ἔχουν γράψει δὲ βρίσκονται στὴ ζωὴ γιὰ νὰ ἐπιστατήσουν στὸ τύπωμα τῶν γραπτῶν τους, ποὺ φτάνουν στὰ χέρια μας. Ἔτσι δὲν ἀποκλείονται σφάλματα καὶ νοθεῖες ποὺ σιγὰ-σιγὰ πολιτογραφοῦνται, ἀφοῦ δὲ ζῆ ὁ συγγραφεὺς τους νὰ τὰ ἐπανορθώσῃ ἢ νὰ ἐλέγξῃ τὰ ὑποβολιμαῖα.

Ἡ ἀθηνεϊκὴ φωνὴ τοῦ Τάκη Μαυροκέφαλου, ὅπως ἀποτυπώθηκε στὶς μονογραφημένες κισόλας ἀπ' τὸν ἴδιο στὸ διδλίο μας διορθώσεις, μᾶς δίνει, νομίζουμε, τὴν ὀρθὴ μορφή τοῦ «Ὡ λαμπερά μου ἀστέρια».

Κ. Σ. ΚΩΝΣΤΑΣ

Ὡ ΛΑΜΠΕΡΑ ΜΟΥ ΑΣΤΕΡΙΑ

Τὶ θέλω γῶ στὴ χλαλὴ τοῦ κόσμου ποὺ μ' ἀρρώστησε
καὶ στὰ λιοπύρια τὰ θαρσιὰ τὰ καταμεσημέρια
ποὺ μ' ἔρρεψαν, ποὺ μ' ἔλυωσαν, ποὺ μ' ἔχουν καταντήσει
ἰσκιὸν μαζί καὶ φάντασμα; Ὅθε διαβῶ ἢ πάω

5. μοιάζω φριχτὸς θρυκόλακας τριπλοκαταραμένος...
— Τὶ θέλω στ' ἀνεμόδροχα ποὺ δέρνουν μὲ τίς μέρες
καὶ στ' ἀγριοβόρια τίς νυχτιές ποὺ μ' ἔχουν ξεπαγιάσει,
στὴν καταλύτρα θάλασσα π' ἀγκομαχάει καὶ βόγγει,
ποὺ τὰ στοιχεῖά της γόζονται κι' ὃ χάροντας τὴν τρέμει;
10. ποὺ τρώει τὰ νειᾶτα λαίμαργα κι' ἀποσταμοῦς δὲν ἔχει;
— Θέλω ψηλὰ στὸν Ὀλυμπο ν' ἀγνοαποκοιμιέμαι,
μέσα σὲ γράνας ποὺ λαγὶ ἀντιάζονται καὶ τρέμουν,
ποὺ τὰ ζαρκάδια σύγκορμα λαφιάζονται στοὺς κρότους,
ποὺ σκούζει ἢ ἐτιὰ στὸ κούρσιμο τ' ἀγέρα στὰ κλαδιὰ της;
15. ποὺ τ' ἄστρα τρεμολάμπουνε καὶ στὸ θεὸ μιλάνε.
— Ὡ ἀστέρια ποὺ φωτίζετε, ὦ λαμπερά μου ἀστέρια,
Φέρτε με μὲ τὸ φέγγος σας ψηλὰ στὰ κορφοβούνια
νᾶχω τὰ κρῖνα ταῖρια μου, τὰ κρῖνα συντροφιά μου,
ν' ἀκῶ τὸν ἦχο τοῦ νεροῦ π' ἀργοκατρακυλάει
20. καὶ τὸν τζομπάνο νὰ μιλάει γλυκὰ στὴ μπιστικιά του.
— Ἄχ! στὸ χωριὸ μου φέρτε με τὸ χιλιοπαυνεμένο
ποὺ ἢ δόξα τὸ στεφάνωσε στὴν ἱστορία τῆς στάνης,
νὰ μὲ δεχτεῖ τὸν δύστυχο, νὰ μὲ μυροσκεπάσει
μὲ τίς πολλὰς του ροδαριές, τίς φτέρες, τίς ἀσφάκες,
ν' ἀνέσω καὶ στὸ τρίκορφο τὴ νίκη μου νὰ κράξω.
25. — Ἄλλο στὸν κόσμο, ἀστέρια μου, στὴ χλαλὴ, στὸ φτόνο
ἀν μείνω, ξόδι θλιβερὸ μὲ τὸ ταχὺ θὰ γίνω...
Γι' αὐτὸ σᾶς λέω φέρτε με ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
ὦ ἀστέρια ποὺ φωτίζετε, ὦ λαμπερά μου ἀστέρια...

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

